7 - מרץ 1979
דבר
עתון פועלי ארץ ישראל

ידידים וחברים מספרים

(דברים על לוי אשכול מתוך התכנית „הפשרת התקיפה" בעריכת דניאל בדוך, ששודרה ב„גלי צה"ל").

ראש הממשלה מנחם בגין

תמיד טענתי שתדמית של אשכול כול בציבור היתה מוטעית. אשכול נחשב בציבור לאדם חלש המתקשה לקבל החלטות. אך בתקופת עבודתנו המשותפת בממשלת חלי כוד הלאומי עמדתי על טיבו ולמדתי לדעת שתיתה זו תדמית לא נכונה ומשוללת כל יסוד מצד אותי. אביא שלוש דוגמאות:

בימים שקדמו למלחמת ששת הימים היה אשכול מיוזמי ההחלטה שנתקבלה בממשלה ללא התנגדות שלא להמשיך בהמתנה, כי יש בה סכנה לבטחון האומה. יום לאחר הצטרפותנו לממשלה ישבתי לצידו בישיבת ועדת השרים לענייני בטחון. הייתי עד כיצד בכירי המפקדים של הצבא קבלו בתקיפות ובמרירות על ההמתנה. לחשתי על אוזנו לבל יבוא אליהם בטענות, כי הדאגה היא המכתיבה את דבריהם. כעבור יומיים נתקבלה ההחלטה להדוף את האויב. על מנת שלא לסכן את הבטחון על־ידי כך שהיוזמה תשאר בידינו. אשכול היה בודאי אחד מיוזמיה של החלטה גורלית זו, ועוד דוגמה — ביום פרוץ מלחמת ששת הימים היינו במשכן הכנסת שהופגז מהגבעות ליד בית לחם. חיכינו לבואו של אשכול שנתעכב בדרך בגלל הנועות הצבא. עם בואו ביקשתי ממנו לזמן ישיבת ממשלה מיוחדת לעשרים דקות לעניין חשוב. הוא הסכים מיד. נתכנסנו בחדר ישיבות הממשלה, אך הסדרנים גרשו אותנו משם למקום בשל הפגזות. כשנתכנסה הממשלה הצעתי לשחרר את ירושלים העתיקה. וכן הציע יגאל אלון. ההצעה נתקבלה פה אחד. החלטה זו נתקבלה בזכותו של אשכול. הוא גם הכריע בהחלטה להחיל את המשפט הישראלי על ירושלים השלימה.

שירתנו יחדיו שלוש שנים בממשלת הליכוד הלאומי. שררו בה יחסי חברות, בזכותו של אשכול. הוא היה אדם נוח לבריות. היתה סים בין הממשלה לבין האופוזיציה הוטבו בימיו. בוודאי מבחינת הפולמוס הפנימי שהיה קשה, נוקב ומר בימי קודמו, בפיוחד זכרנו לו את חסד מעשהו בהחלטה להורות על העלאת עצמותיו של זאב ז'בוטינסקי.

בצוואתו ציווה ז'בוטינסקי שיקברוהו במקום בו ישבוק חיים, ולא יעבירו עצמותיו לארץ־ישראל, אלא על פי הוראת של ממשלה יהודית. עד היות אשכול ראש הממשלה הסירוב היה מוחלט. לאחר שנבחר לראש הממשלה הלכתי לאשכול באחד הימים וקראתי ב־אזניו קטע זה בצוואתו של ז'בוטינסקי. אשכול ביקש ימים אחדים על מנת להיוועץ בחבריו. לאחר זמן החליטה הממשלה בנוסח פסויים להורות על העלאת עצמות ז'בוטינסקי ורעיתו יהנה. זו היתה החלטה אישית של לוי אשכול שהשפיע על חברי הממשלה ותמיד זכרנו לו זאת.

ישראל גלילי

נעשה עול לאשכול בשל הפקרה הפאטאלי של השידור המפורסם לאומה. אך הדבר לא שיקף נכונה את מידת ההחלטיות והנחישות של אשכול, ואת המאמץ הרב שהשקיע בהכנת הצבא ובהכשרת התנאים המדיניים, שנופיע קבל עם כמתגוננים ולא כמי שפתחו במלחמה. באותו יום החליטה הממשלה על המשך ההמתנה, והוטל עלי לנסח טיוטה של הודעה לכלי התקשורת שתסביר את המניעים להחלטה, מבלי להסיל מורך בציבור. אשכול, כדרכו, החל להכנים בה תיקונים לפי טעמו, הקפריזי, לעתים. פתאום החליטו העוזרים שהדברים ויאמרו בשידור חי ברדיו ואשכול יצא לאולפן. אני מעיד עלי שאמרתי כי מהגייר „המלוכלך" של ההודעה יכולה לצאת תקלה גדולה. ואכן היה זה מקרה פאטאלי שאינו מעיד על דמותו האמיתית של אשכול. היה צורך ביותר אומץ לב לקבל החלטה על המתנה, מאשר לקבל את הדרישה הפשטנית של מלחמה מיד.

אחר מלחמת ששת הימים הוא היה עצוב. הוא חש שתיק הבטחון נלקח ממנו שלא כדין ולא בצדק. בתקופה שלאחר המלחמה היה זה אשכול שקבע את המושג של גבולות בטחון בהבדל מגבול מדיני, במובן זה שאלה הגבולות שצבא זר לא יעבור אותם מערב בה. אני יכול להעיד שנודעה לו חיבה ל„תכנית אלון".

אברהם אביחי,
מעוזריו של לוי אשכול:

הוא לא היה אדם חלש. הוא היה אומר: אני מתפשר ומתפשר, עד שאני מגיע להחלטה שרציתי בה. הוא היה אדם רגיש, אוהב שירה ומוסיקה. באותה החלטה מפורסמת של הממשלה, תשעה נגד תשעה, אם לפתוח במלחמה אשכול היה בעד פתיחה. הוא לא הכריע ובכך, לכאורה, איבד את עולמו. אך הוא אמר: איך אני יכול לחוביל את העם למלחמה אם הממשלה כה מחולקת בדעתה. נחכה עוד כמה ימים. היתה בכך גם משום גדולה.

אחרי המלחמה אשכול לא היה אותו אדם. הוא חש נבגד על־ידי החברים הכי קרובים אליו.

תת־אלוף (מיל.), ישראל טל־יאור, מזכירו הצבאי של אשכול:

כסבר־אור 1967 היה כנס של סגל הפיקוד הכללי. אז דיברו ראש אמ"ן, הרמטכ"ל והאחרים הערכו שבשנה הקרובה לא תהיה מלחמה. ועל כן יש להקדיש את מירב המאמצים לאימון היחידות. קם אשכול ואמר: מגיין לכם שלא תהיה מלחמה? ואם אירשתו מנהיג ערבי ישתגע ויפתח במלחמה? על כן צריך לדאוג למלאי במחסנים ולרכש ולכל מה שצריך למלחמה.

שגריר ישראל בארצות הברית אפרים עברון:

אשכול היה ראש הממשלה הישראלי הראשון שנתקבל רשמית בבית הלבן והוא פתח ראשונה את האפשרות ליחסי רכש אינטיביים המבוססים על הכרה של ארה"ב בצורך בקיום מאזן הכוחות במזרח התיכון. נוצרו יחסים אישיים מיוחדים במינם בינו ובין הנשיא ג'ונסון המבוססים על הרקע החקלאי שהיה משותף לשניהם.

העולם הזה
(תל־אביב)
7 מרס 1979

התנצלויות במקום חיוכים

וגימוקיו עימו. בעית נוספת המוזכרת בתוכניתו של זוהיר בהגול — התקלות ב־42 הטלפונים שבכפר־כנא. מה אומרים בעלי הטלפונים בערים הגדולות, שבהן יש אלפי קווים מקולקלים?

● **לוי אשכול (9.30).** עשר השנים שחלפו מאז פטירתו של ראש־הממשלה השלישי של מדינת ישראל הן זמן מספיק, ואף רב מדי, כדי לשכוח את אלה ששנאוהו, שבזו לו ושדרשו את הסתלקותו מכס ראש־הממשלה. כאשר פרש דויד בן־גוריון ב־1963 הוא אמר על אשכול: „הוא לא יורש שלי, זה מגיע לו בזכות עצמו." אולם ב־1965 אמר אר תו בן־גוריון על אותו אדם, כי „יש לשחרר את ישראל מהמישטר המושחת והמטומטם" שבראשו הוא עומד. הוא אף כינה את אשכול „שקרן" ו„פחדן". נשות־וינדזור־העליזות שיחררו את תיק הביטחון מידיו של אשכול, לאחר שהשמיע את הגימגום המפורסם, ערב מלחמת ששת הימים, ו־העניקו אותו למשה דיין. המפיק יהודה קורן והבמאי אלי

לוי אשכול
שעה 9.30

ריבנבך, יחד עם רבים אחרים, שחלק ניכר מהם תפס טרמפ על התוכנית, מנסים לצייר את אשכול בצבעים בהירים, תוך כדי התגוננות מפני ההתקפות של העבר. תחת לתאר את אשכול כאדם החם, בעל הבדיחות, הפיתגמים האידישאים, וחוש ההבחנה המעולה, בתוכנית משתתפים חברי־הכנסת אבא אבן, יוסי שריד וגד יעקובי, והאלוף (מיל.) חיים („ויוויאן") הרצוג.

7 - מרץ 1979
המשמר

משרד הבטחון הזמין תמורת־תשלום חיבור על „הפרשה"

ב„מוניטין" מספר 7, שהופיע השבוע, מוקדש פרק־נרחב ללוי אשכול במלאות 10 שנים למותו. במסגרת הערכה־מחודשת זו, מראיין יעקב אגמון את ח"כ שמעון פרס על מערכת יחסיו עם לוי אשכול וכן כותב ראש הממשלה בגין, על אשכול תחת הכותרת „זכרנו לו חסד מעשהו".

בגין מספר על רגע של גילוי־לב מצד לוי אשכול, שסיפר שבעצמו היה תלמידו של זאב ז'בוטינסקי בנעוריו. כמו כן קובע בגין, שתדמיתו של לוי אשכול כאדם חלש היתה לא־מוצדקת אותית, וכי היה אחד מיוזמיה של ההחלטה הגורלית, בימים שקדמו למלחמת ששת הימים, שלא להמשיך בהמתנה.

בראיון של יעקב אגמון עם ח"כ שמעון פרס, המשוחח על מערכת יחסיו עם לוי אשכול, משולבת חליפת־מכתבים בין אשכול לבין פרס, המתפרסמת לראשונה. אחד המכתבים מתאריך 22.12.64 מתייחס לחיבור שחוזמן ע"י משרד הבטחון אצל העתונאי חגי אשד, שעניינו „הפרשה".

אשכול כותב: „בהמשך לשיחתנו ביחס לחיבור על ה„פרשה" שנעשה לפי הזמנת משרד הבטחון ע"י חגי אשד, תמורת תשלום. בררתי את הדבר עם היועץ המשפטי של משרד ראש הממשלה, ואני מניח שגם היועץ המשפטי של משרד הבטחון יאשר לך זאת. החומר הוא רכוש של המדינה ואני מבקש להפנות תשומת־לבם של כל אלה שבידיהם החומר, שזהו רכוש משרד הבטחון, שאין לפרסמו בלי הסכמת משרד הבטחון".

7 - מרץ 1979
דבר
עתון פועלי ארץ ישראל

ת
סוכנות לקטעי עתונות
רחוב הרברט סמואל 4
ת.ד. 724, טלפון 234252
ירושלים

10 שנים למותו של לוי אשכול

הקולוניזטור הגדול / חנה זמר

אם נכון כי מעשיו של אדם מלווים אותו בדרכו האחרונה, או אז התייצב לוי אשכול לפני בוראו בפמליית־כבוד מרשימה, אולי יותר מכל יהודי אחר שהלך לעולמו בדורות האחרונים.

המפעל הציוויליזאטורי האדיר של הציונות בארץ הזאת, לפני ואחרי קום המדינה, יצירת הבראשית של הפרחת השממה (סליחה על הביטוי) ושל בניית תשתית למשק מודרני — קשורים בשמו של שקולניק־אשכול קשר בל־יינתק. מייסוד דגניה ועד להקמת מפעל המים הארצי, היו ראשו וליבו וידו בכל מעשה של בניין ופיתוח. הוא היה הקולוניזטור הגדול.

בפרק זה של חייו ובצד זה של פעילותו לא מדברים על דימוי מעוות או על הערכה בלתי־נכונה. גם בימי חייו זכה עליהם בהוקרת הכל. אשכול המפתח לא היה שנוי במחלוקת. מיום בואו ארצה כחלוץ, מאחרוני „העלית השניה" ועד סיום תפקידו כשר האוצר, הביוגרפיה שלו היא מן היפות שאדם יכול לייחל להן, ואין בה אף פרק ציבורי שגרם לו עצמו תחושת קיפוח או עוול.

בפרק זה של חייו הוא מביא את „מקורות" מהפקת כמה מאות אלף מטרים מעוקבים של מים להפקת 83 מיליונים מטרים מעוקבים. שנים רבות אחרי זה עדיין שמעתי אותו מדבר על „קובים" ו„צולים" כי מים וצינורות־מים נשארו אהבתו הגדולה. זה גם הפרק שבו הושיב המוני עולים על הקרקע במאות נקודות חדשות; וזה הפרק שבו קיבל אוצר שאין בו רזרבה ליום אחד, והחולש על משק שאין לו תשתית. באותם הימים אמר לי שבעצם הוא איננו יודע „כיצד צריך להיות שר האוצר" וברצון היה פונה לעמיתיו בארצות אחרות לתחקר אותם בעניין זה. אך הוא פעל בדרכו שלו, התמודד עם התפקיד ויכול לו. בשנות כהונתו היה השיעור השנתי של הצמיחה במשק 10 אחוזים, וכל אזרח ראה בעיניו את עוצמת ההתפתחות וחש את תקוות המחר.

ההצלחה וההכרה בה תרמו לעלייתו כאיש מספר שניים בהיראכיה של מפא"י. תרמה לכך גם אישיותו המקובלת על הכל, גם מפני שהיה נוח לבריות, גם מפני שהתרחק מתכסכס, וגם מפני שלא היה מזוהה עם כת כלשהי במפלגה. דרכו של איש מספר שניים מובילה אותו להיות מספר אחד, וכך אירע גם לאשכול.

חמש השנים שבהן היה אשכול מספר אחד זימנו לו בלי ספק רגעים של סיפוק, אך יותר מכל אכזבה ודכדוך ומרירות. ראשות הממשלה לא היטיבה עם אשכול, אבל היא היטיבה עם המדינה. ההסטוריון ימצא, קרוב לוודאי, שהוא היה ראש הממשלה הטוב ביותר שהיה למדינת ישראל עד כה — להוציא את שנותיו הראשונות של בן־גוריון שהתייצב ליד ההגה בתקופה שבה היה דרוש מנהיג סמכותי כמוהו.

אשכול לא קיבל את ראשות הממשלה בחדווה. דחפי השלטון שלו לא היו חזקים כדי איזון החששות שקיננו בו. אם כי בן־גוריון פרש מן הכהונה מרצונו והוא אשר „המליך" את אשכול, ואם כי אשכול היה מגאמני בן־גוריון, היתה לו תחושה של אי־נוחות. אך משקיבל על עצמו את התפקיד, הוא היה נחוש למלא אותו מתוך עצמאות. הוא נטש את האוצר ונטל על עצמו את תיק הבטחון כי הסיק מסקנות

מנסיון שרת, ובשל לקחי לבון ליווה אותו בשנתו הראשונה כשר הבטחון מתח נפשי כלשהו.

את הסערה הפוליטית־פנימית הוא עבר כשידו על העליונה. בקשיים המדיניים הוא בדרך כלל הפיק מתוק מעז. כאשר הגרמנים, מתוך חיזור אחרי נאצר, ניסו לבטל משלוחי נשק לישראל, הביאה אותם הטקטיקה של אשכול להעביר את מערכת היחסים הבלתי־רשמית למישור דיפלומאטי מלא. אשכול זכה לראות בראשית קילוח העליה מברית־המועצות לא מעט בזכות נסיונותיו המופגנים לשפר את היחסים עם מוסקווה. הוא גם הראשון בין מנהיגי ישראל שביקר בארה"ב כאורח רישמי, ובימיו נפתחו לרווחה שערי הרכש מארה"ב.

אשכול היה לראש ממשלה מצלית, וגם פופולארי. אבל תקופת ההמתנה פגעה קשה בתדמיתו כמנהיג. באותם הימים עדיין אי אפשר היה לדעת שההמתנה מורטת העצבים ומעוררת החרדות לא תגרום כל נזק. ראו בה חטא מדיני. לא אשכול היה האשם, אבל הוא נשא באחריות.

בימים אלה, במלאת עשור למותו, אמרו אישים שהכירוהו אז — ממנחם בגין ועד ישראל גלילי, דרך רבים אחרים — כי לאשכול המדינאי נוצר דימוי מעוות כמי שלא ידע להחליט. הנצחון הגדול במלחמת ששת הימים אשר הוכיח כי ההמתנה הביאה אך ברכה הן לצד הצבאי והן לצד המדיני של המערכה — לא יכול היה לתקן עוד את הרושם המעוות, ולא את העוול המעשי שנעשה לו.

סופרו עכשיו דברים לא מעטים להסברת היסוד של הרושם המוטעה שנוצר אז. אך עדיין לא סופר הכל. אנשים היודעים את חלקה הנסתר של האמת עדיין לא פתחו את פיהם. אך אם אינני טועה, הרי היום שבו יסופר מה שעדיין לא סופר, שוב איננו רחוק.

סוכנות לקטעי עתונות
רחוב הרברט סמואל 4
ת.ד. 724, טלפון 234252
ירושלים

7 - מרץ 1979
דבר
עתון פועלי ארץ ישראל

בן־גוריון בשבחו של אשכול

ב־2.11.61 אחרי הבחירות לכנסת החמישית אשר התקיימו ב־15.8.61 הציג דוד בן־גוריון, ראש הממשלה דאז, את הממשלה בכנסת. קשיים עצומים נתגלו אז במרכבת הממשלה הקואליציונית. בן־גוריון לא נאם אז בכנסת כרגיל על קוויהיסוד של הממשלה החדשה, מאחר שהוסכם בין שותפי הקואליציה לקבל את קווי־היסוד של הכנסת הרביעית. הוא אמר רק כמה דברים קצרים:

„לכוון האמת עלי לציין שאם אני יכול שעה קלה לאחר שהנשיא הטיל עלי הבוקר תפקיד להציג עכשיו את הממשלה, הרי זה זכותו הבלעדית של ידידי ר חברי לוי אשכול, שחשקיע מאמצים עצומים, תוך סבלנות יוצאת מגדר הרגיל, תוך שקידה מפליאה וברוח טובה בלתי רגילה במגעיו עם כל המפלגות. ורק הודות לו אפשר היה לי למלא את רצון הנשיא ולהביא לכנסת עוד היום הצעת הממשלה הנשענת על רוב בכנסת" (דברי הכנסת, כרך 32, דף 204).

ישראל קרגמן